

DEMOKRATIA- JA IHMISOIKEUSKASVATUS OSAKSI OPETTAJIEN KOULUTUSTA

1. Toimintaympäristö tällä hetkellä

- Oikeusvaltion periaatteita, kuten demokratiaa ja ihmisoikeuksia, haastetaan. Vastakkainasettelu ja vihapuhe ovat lisääntyneet yhteiskunnassa, mikä heijastuu myös koulumaailmaan.
- Kouluissa ja opettajilla epävarmuutta siitä, miten toimia yhä monimuotoisemmassa ympäristössä.

2. Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen tilanne

- Ihmisoikeudet on sisällytetty perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden kaikkiin osa-alueisiin: ihmisoikeuksia pitäisi opettaa ja edistää kaikessa työskentelyssä. Demokratia ja ihmisoikeudet ovat myös keskeinen lähtökohta varhaiskasvatussuunnitelmassa ja lukion opetussuunnitelmassa.
- Opetussuunnitelmien velvoitteista huolimatta, demokratia- ja ihmisoikeuskasvatus ei ole systemaattinen osa opettajien koulutusta.
- Suomi on saanut suosituksia muun muassa YK:n määräaikaistarkastelussa: ihmisoikeuskasvatus pitäisi ottaa pakolliseksi osaksi opettajankoulutusta.
- Lasten osallistumisoikeudet Suomessa -julkaisussa ([OM 2020](#)) nostettiin esille ammattilaisten peruskoulutusohjelmien puutteellisuus ja hajanaisuus (Euroopan neuvosto tuki arviointia).
- Tähän mennessä on tilannetta selvitetty laajasti ja suosituksia on esitetty tilanteen parantemiseksi ([Rautiainen, Vanhanen-Nuutinen & Virta, 2014](#); [Ihmisoikeuskeskus, 2014](#); [Kasa, 2019](#); [Ihmisoikeusvaltuuskunta 2021](#)).
- Hankkeiden tuella on rakennettu erikoiskurssi ja käytäntöjä eri puolilla Suomea sekä kerätty [materiaaleja OPH:n sivuille](#) kaikkien opettajien tueksi. Uusia oppimateriaaleja on tuotettu ([perus- ja ihmisoikeudet laajasti](#), [inkluusio](#) ja tulossa saamelaiset). Tuloksia on hyödynnetty ja demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta on lisätty opettajankoulutusyksiköiden opetusohjelmissa.
- Hallitusohjelmaan (2019-2023) on kirjattu tavoitteeksi, että ”*Vahvistetaan koulujen ja oppilaitosten demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta ja osallistamista*”. Toimeenpano on tarkoitus toteuttaa mm. kansallisen demokratiaohjelman (OM, poikkihallinnollinen) ja valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman, VANUPO:n (OKM, poikkihallinnollinen) kautta. Näillä ohjelmilla ei kuitenkaan ole tarvittavaa rahoitusta opettajankoulutuksen kehittämiseen.
- 96 prosenttia opettajaopiskelijoista (N = 297) vastasi kyselyssämme: demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen pitäisi olla osa opettajankoulutusta ([Kasa, Rautiainen, Malama & Kallioniemi, 2021](#)).

3. Mitä tarjoamme ratkaisuksi

- Käynnistetään kolmivuotinen hanke, jossa lisätään ja vahvistetaan opettajankouluttajien demokratia- ja ihmisoikeusosaamista ja tuetaan sen opettamisessa.
- Hankkeen keskeinen tulos on demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta tukeva verkkoalusta, jota hyödynnetään opettajien peruskoulutuksessa yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa. Yhteistyö ottaisi mallia esim. Sosnet/Psykonet -alustoista, mutta tällaisen kehittäminen vie aikaa. Verkkoalusta kokoaisi olemassa olevaa yhteen, ettei työtä tehdä paikallisesti uudelleen. Hanke tukisi käyttöönottoa ja kansallista koordinaatiota erityisesti vahvistaen ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen välistä yhteistyötä, jonka toteutumiseen koordinoitituki on tarpeellista.
- Verkkoalustan avulla demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta pystytään systematisoimaan valtakunnallisesti yliopistojen autonominen asema huomioiden. Pää tavoite on opintojen (2 op) siirtäminen mahdollisimman pysyväksi osaksi kaikkien opettajaksi opiskelevien opintoja, mihin etsitään paikalliset tutkinto-ohjelmakohtaiset ratkaisut kolmen vuoden aikana. Tämä toimisi myös mallina muille tieteenaloille.
- Hyvin toteutettua materiaalia pystytään hyödyntämään myös täydennyskoulutuksessa.
- Hankkeen toteuttamiselle valtakunnallisesti luo pohjan 2016 alkaen toiminut demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen verkosto, jossa on edustus kaikista yliopistojen ja ammatillista opettajankoulutusta antavista yksiköistä.

- Olemme arvioineet, että kolmivuotisen hankkeen kokonaiskustannukset olisivat noin 500 000 euroa. Rahaan sisältyy 1-2 koordinaattorin palkkiot ja rahaa paikalliseen toteutukseen verkoston jäsenille: riittävä rahoitus turvaa aidosti valtakunnalliset osallistumismahdollisuudet.

Lisätietoja

Ihmisoikeusvaltuuskunta, 15.4.2021: Ihmisoikeuskasvatusta vahvistettava hallitusohjelman mukaisesti – opettajankoulutukseen tarvitaan ihmisoikeussisältöä.

https://bin.yhdistysavain.fi/1586428/I2Dx8StXXonT8ol2l4420Vn3Ej/IOV%20Koulutuskannanotto-IOKK_%202021_FI.pdf

Ihmisoikeudet, demokratia, arvot ja dialogi kasvatuksessa –hankkeen sivut:

<https://www.helsinki.fi/fi/projektit/ihmisoikeudet-demokratia-arvot-ja-dialogi-kasvatuksessa>

Lasten osallistumisoikeuksia arvioitu Suomessa: https://oikeusministerio.fi/artikkeli/-/asset_publisher/lasten-osallistumisoikeuksia-arvioitu-suomessa

Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen valtakunnallisen korkeakouluverkoston yhteyshenkilöt:

Arto Kallioniemi, UNESCO Chair Values, Dialogue and Human Rights in Education, Helsingin yliopisto

Eero Salmenkivi, Yliopistonlehtori, Helsingin yliopisto

Jan Löfström, Historiallis-yhteiskunnallisen kasvatuksen apulaisprofessori, Turun yliopisto

Jari Salminen, Yliopistonlehtori, Helsingin yliopisto

Johanna Lampinen, Kehitysyhteistyö- ja ihmisoikeuskasvatuksen asiantuntija, Oulun yliopisto

Jussi Hanska, Yliopistonlehtori, Tampereen yliopisto

Laura Halonen, Lehtori, Oulun ammattikorkeakoulu (OAMK), Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Leena Isosomppi, Yliopistonlehtori, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius

Leif Rosqvist, Väitöskirjatutkija (varhaiskasvatus & demokratiakasvatus), Turun yliopisto (Rauma)

Liisa Vanhanen-Nuutinen, Yliopettaja, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu, Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Matti Rautiainen, Yliopistonlehtori, Jyväskylän yliopisto

Marjaana Leivo, Yliopistonopettaja, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius

Tom Gullberg, Yliopistonlehtori, Åbo Akademi

Pauliina Alenius, Yliopisto-opettaja, Tampereen yliopisto

Partow Izadi, Yliopistonlehtori, Lapin yliopisto

Ruut Kaukinen, Lehtori, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu, Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Seija Eskola, Lehtori, Jyväskylän ammattikorkeakoulu (JAMK), Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tea Seppälä, Koulutuspäällikkö, Tampereen yliopisto

Tuija Kasa, Projektisuunnittelija/Väitöskirjatutkija (ihmisoikeuskasvatus), Helsingin yliopisto

Tuomas Korhonen, Yliopisto-opettaja, Itä-Suomen yliopisto